

## РЕЦЕНЗІЯ

рецензента, кандидата географічних наук, доцента, доцента кафедри економічної географії та екологічного менеджменту

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича  
ЄМЧУК ТЕТЯНИ ВОЛОДИМИРІВНИ

на дисертаційну роботу

**МИРОНЮКА СТАНІСЛАВА ВАСИЛЬОВИЧА**

на тему: **“ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГРОМАД ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ”**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії  
з галузі знань 10 – Природничі науки, спеціальності 106 – Географія

**1. Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.** Наукова актуальність дисертації Миронюка С.В. визначається необхідністю глибокого суспільно-географічного аналізу інтелектуального потенціалу на мікрорівні – рівні територіальних громад, що є відносно новим і стратегічно важливим вектором для вітчизняної географічної науки. В умовах розбудови економіки знань, тотальної цифровізації суспільства та інтенсифікації інноваційних процесів, саме інтелектуальні ресурси стають головним драйвером ендегенного розвитку територій. Дослідження автора дозволяє розкрити просторові закономірності та територіальні диспропорції формування цього потенціалу на прикладі Чернівецької області – специфічного регіону із контрастними природно-географічними умовами (від рівнинних до гірських територій) та виразною прикордонною і поліетнічною специфікою.

Особливої ваги роботі надає методологічне поєднання класичних суспільно-географічних підходів із сучасними завданнями реформи децентралізації. Дисертант пропонує авторське трактування категорії «інтелектуальний потенціал територіальної громади», розглядаючи його як інтегральну сукупність освітніх, наукових, соціально-культурних та інноваційних ресурсів, що формуються у конкретному географічному середовищі. На особливу увагу заслуговує застосована автором методика оцінювання та наступна типізація громад Чернівецької області за рівнем сформованості інтелектуального капіталу. Такий підхід дає змогу чітко диференціювати міські науково-освітні центри від периферійних та гірських громад, виявляючи глибинні чинники просторової нерівності у доступі до інтелектуальних ресурсів.

Практична значущість дослідження суттєво підсилюється його адаптацією до сучасних безпекових та геополітичних викликів України. В умовах воєнного стану, загострення депопуляції та інтенсивних міграційних втрат (зокрема, відтоку талановитої молоді та кваліфікованих кадрів), напрацювання автора виходять за межі чистої теорії. Сформульовані в дисертації стратегічні напрями розвитку освітньо-інноваційної інфраструктури, цифровізації та транскордонного співробітництва є надзвичайно своєчасними для органів місцевого самоврядування в контексті післявоєнної відбудови та підвищення життєздатності громад.

Враховуючи вищесказане, актуалізація проведеного дослідження Миронюка С.В. щодо виявлення географічних особливостей формування інтелектуального потенціалу громад Чернівецької області, здійснення його комплексної оцінки, а також розроблення прикладних рекомендацій для системи регіонального розвитку залишається на високому науковому рівні.

Дисертантом у роботі наведено поставлені їй завдання, які він намагався вирішити та представив результат у дисертаційному дослідженні.

**2. Зв'язок роботи із державними і галузевими науковими програмами, планами, темами.** Наукове дослідження виконувалося упродовж 2022-2026 рр. відповідно до планів науково-дослідних робіт кафедри географії України та регіоналістики географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Робота виконана в межах кафедральної науково-дослідної теми «Просторове планування і трансформаційні процеси регіонального розвитку Карпато-Подільських областей України» (№ державної реєстрації 0121U100332).

**3. Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна, повнота їх викладу в опублікованих працях.** Представлене дисертаційне дослідження Миронюка С.В. вирізняється високим ступенем методологічної обґрунтованості, логічною послідовністю викладу та чіткою просторовою прив'язкою наукових результатів. Достовірність наукових положень забезпечена застосуванням комплексного інструментарію, що поєднує класичні суспільно-географічні підходи із сучасними методами математико-статистичного аналізу та просторового моделювання. Автором ефективно використано системно-структурний підхід, який дозволив розглянути інтелектуальний потенціал територіальної громади не як просту сукупність індивідуальних знань населення, а як складну, просторово організовану суспільно-географічну систему освітніх, культурних, когнітивних, наукових і соціальних ресурсів, що функціонують у конкретному інституційному та інфраструктурному середовищі.

Методологічну базу роботи суттєво посилено впровадженням математичного рангового методу (RANK), що дозволило забезпечити порівнянність різномірних статистичних, освітніх та соціокультурних показників і побудувати об'єктивну аналітичну модель оцінювання громад. До системи індикаторів автором репрезентативно включено параметри мереж закладів освіти й культури, результати НМТ, підсумки участі учнів у III етапі предметних олімпіад, а також частку населення з вищою освітою, що гарантує високу точність фінальних розрахунків.

Достовірність висновків та практичних рекомендацій дисертанта переконливо підкріплена результатами проведеного автором соціологічного опитування жителів регіону. Це дозволило об'єктивно верифікувати суспільні очікування щодо пріоритетів локального розвитку (якість освіти, підтримка талановитої молоді, створення високотехнологічних робочих місць) та узгодити їх із розробленими теоретичними моделями.

Наукова новизна та практична значущість результатів чітко простежуються у здійсненій автором типізації територіальних громад Чернівецької області за рівнем розвитку їхнього інтелектуального капіталу. Виявлена виражена центр-периферійна диференціація (із виокремленням лідерів – Чернівецької, Кельменецької, Сокирянської, Новоселицької, Кіцманської громад та аутсайдерів – Боянської, Магальської, Вашковецької та ін.) доводить наявність глибинних системних просторових диспропорцій. Особливої уваги заслуговує комплексний аналіз воєнних та геополітичних ризиків відтворення інтелектуального ресурсу (депопуляція, міграційний відтік молоді, деформація ринку праці), що перетворює роботу з теоретичного напрацювання на прикладну стратегічну матрицю для органів місцевого самоврядування в контексті післявоєнної відбудови України.

Основні результати дисертаційного дослідження достатньою мірою відображені в наукових публікаціях здобувача. За темою дисертації опубліковано 10 наукових праць, серед яких 3 статті у наукових фахових виданнях України категорії «Б», 1 публікація, що додатково розкриває окремі результати дослідження, а також 6 тез апробаційного характеру в матеріалах наукових конференцій і семінару. Повнота викладу результатів дослідження у наукових публікаціях здобувача є цілком достатньою і повністю відображає основний зміст та висновки дисертації у фахових виданнях України та матеріалах науково-практичних конференцій.

Таким чином, висновки, положення та прикладні рекомендації дисертаційної роботи Миронюка С.В. є цілком обґрунтованими, достовірними, базуються на репрезентативній джерельній і статистичній базі та мають ознаки суттєвої наукової новизни для сучасної географічної науки.

#### **4. Теоретичне та практичне значення результатів дослідження.**

Теоретичне значення дисертаційної роботи Миронюка С.В. полягає у суттєвому поглибленні концептуальних та теоретико-методологічних засад сучасної суспільної географії, зокрема в розрізі регіоналістики та просторового планування на мікрорівні. Автором на системному рівні здійснено комплексний аналіз чинників, просторових закономірностей та територіальних диспропорцій формування інтелектуальних ресурсів у межах конкретного регіону.

Теоретична цінність роботи визначається: удосконаленням понятійно-категоріального апарату через обґрунтування суспільно-географічного змісту та запропонування авторського трактування категорії *«інтелектуальний потенціал територіальної громади»* як складної просторово організованої системи освітніх, культурних, когнітивних та інноваційних ресурсів; розробкою та апробацією методичного підходу до оцінювання інтелектуального капіталу громад із використанням математичного рангового методу, що забезпечує зіставність різномірних статистичних та соціокультурних показників; поглибленням уявлень про центр-периферійну диференціацію та просторову нерівномірність розвитку людського капіталу в специфічних умовах прикордонного, поліетнічного та контрастного за природними умовами регіону.

Практичне значення отриманих результатів має чітко виражений прикладний характер, що підтверджується вагомим рівнем апробації та офіційного впровадження нарад дисертанта у діяльність органів місцевого

самоврядування та освітній процес вищої школи: результати дослідження використані Чернівецькою обласною радою (довідка № 01-12/23-256 від 26.02.2026 р.) при розробці *Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 року, Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2025 рік*, а також при обґрунтуванні заходів щодо вдосконалення просторової організації мережі закладів освіти різних ступенів і підвищення якості надання освітніх послуг; науковий доробок автора впроваджено у навчальну діяльність Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 16/19-759-26 від 19.02.2026 р.) та безпосередньо використовується при викладанні нормативних і вибіркового курсів для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Регіональний розвиток і просторове планування» на географічному факультеті (зокрема, дисциплін «*Географія населення і розселення*», «*Обробка результатів регіональних досліджень*», «*Просторове планування транскордонних регіональних систем*», «*Основи територіального планування*»); матеріали дисертації інтегровані у діяльність кафедри географії України та регіоналістики ЧНУ ім. Юрія Федьковича (довідка № 16/19-762-26 від 19.02.2026 р.) при формуванні узагальнюючих висновків завершального звіту кафедральної науково-дослідної теми «*Просторове планування і трансформаційні процеси регіонального розвитку Карпато-Подільських областей України*» (номер державної реєстрації 0121U100382).

Таким чином, дисертація Миронюка С.В. є завершеною, цілісною науковою працею, яка успішно поєднує глибокий теоретичний базис із безпосереднім прикладним внеском у реалізацію регіональної політики та модернізацію вищої географічної освіти.

**5. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому.** Дисертаційне дослідження Миронюка С.В. є завершеною, цілісною науковою працею, у якій розв'язано актуальне наукове завдання — теоретико-методологічно обґрунтовано та практично оцінено географічні особливості формування інтелектуального потенціалу територіальних громад регіону (на матеріалах Чернівецької області), а також запропоновано диференційовані шляхи його підвищення. Робота характеризується логічною послідовністю, глибоким аналітизмом та чіткою просторовою прив'язкою наукових результатів.

Робота побудована за класичною схемою і складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становиться 257 сторінок, з яких 187 сторінок займає основний текст. Високий рівень візуалізації та доказовості результатів підтверджується наявністю 6 таблиць, 3 схем, 25 рисунків (зокрема 16 авторських картосхем) та 20 додатків. Список використаних джерел свідчить про ґрунтовне опрацювання автором нормативно-правової бази децентралізації, статистичних звітів та праць представників Чернівецької суспільно-географічної школи.

У першому розділі роботи здобувачем здійснено ґрунтовний міждисциплінарний аналіз генезису та сутності поняття «інтелектуальний потенціал», у межах якого детально розглянуто еволюцію наукових поглядів від історико-філософських оцінок ролі «інтелектуальної еліти» як рушія

суспільних перетворень до соціологічних підходів, що оперують інтегральними індексами освіти й науки, та економічних концепцій, які трактують інтелектуальний капітал як стратегічний нематеріальний ресурс інформаційної епохи. Ключовим теоретичним здобутком цього аналітичного блоку є систематизація трьох панівних підходів до вивчення феномену – ресурсного, структурно-функціонального та результативного, а також їх успішна рецепція у предметне поле суспільної географії. Автор переконливо обґрунтовує, що спільні для всіх наук елементи (знання, освіта, компетентність) у географічному вимірі набувають чіткої територіально-просторової організації (від глобального до локального рівня ТГ), де чітко простежуються закономірності формування національних інтелектуальних «локомотивів» (Київ, Харків, Львів, Одеса) та ризику «відтоку мізків» із периферійних територій, що веде до посилення просторової диференціації. Методологічний фундамент першого розділу суттєво підсилений залученням комплексу методів наукового пізнання та чотирьох базових підходів, які були послідовно реалізовані автором у межах п'яти логічних етапів дослідження. Разом із тим, у контексті наукової дискусії до першого розділу варто висловити зауваження щодо доцільності ширшого розкриття специфіки прояву міграційних хвиль («центр-периферія») на локальному мікрорівні громад Чернівецької області, а також запропонувати здобувачу чіткіше окреслити прикладні географічні індикатори верифікації «інтелектуальної еліти» та детальніше пояснити взаємозв'язок між залученими теоретичними парадигмами й конкретними етапами побудови підсумкових картосхем і моделей.

У другому розділі дисертаційного дослідження здобувачем сформовано цілісну теоретико-методологічну й аналітичну базу для оцінювання факторного поля формування інтелектуального потенціалу, що дозволило систематизувати чинники його розвитку у шість взаємопов'язаних груп та довести, що в умовах сучасного інформаційного суспільства саме освітній компонент виконує системоутворюючу функцію, забезпечуючи трансформацію знанневих ресурсів у реальний людський капітал громади. Завдяки просторовій проекції виділених факторів на мікрорегіональний рівень Чернівецької області, автором розкрито механізми впливу соціально-демографічних (зокрема, деструктивну роль «відпливу мізків» із периферійних ТГ) та економічних умов на інтелектуальне середовище краю, що було детально верифіковано та підкріплено результатами масштабного авторського соціологічного опитування 1134 жителів громад, яке унаочнило специфіку місцевих ціннісних орієнтацій та ставлення населення до інтелектуальної праці. Важливим практичним здобутком розділу став порівняльний макрогеографічний аналіз стартових умов Чернівецької області на загальнонаціональному тлі, де на прикладі географії розгортання мережі закладів дошкільної освіти у 2024 році виявлено суттєву територіальну нерівномірність та окреслено відставання досліджуваного регіону від провідних урбанізованих локомотивів України, що безпосередньо обґрунтовує необхідність розробки диференційованих інструментів регіонального управління для нівелювання просторових диспропорцій та стимулювання ендогенного розвитку кожної окремої територіальної громади.

У третьому розділі дисертаційного дослідження представлено комплексний суспільно-географічний аналіз інфраструктурного та якісного

наповнення територіальних громад Чернівецької області у контексті відтворення їхнього інтелектуального капіталу. Зокрема, автором досліджено соціокультурний потенціал регіону, де детально проаналізовано просторову мережу закладів культури клубного типу та обґрунтовано їхню роль як платформи для неформальної освіти молоді, передусім у сільській місцевості, де зосереджено понад 90% таких об'єктів. Значну увагу приділено ретроспективному моніторингу дошкільного потенціалу за період 1985–2024 років, що дозволило виявити періоди трансформації та оптимізації мережі ЗДО під впливом демографічних та економічних чинників. Оцінюючи загальноосвітній потенціал, здобувач відобразив динаміку та структуру мережі ЗЗСО і чисельності учнів за часовий зріз з 2000 року, зафіксувавши центр-периферійні диспропорції та нижчу концентрацію освітньої інфраструктури у гірських громадах через фактор рельєфу та низьку густоту населення. Крім того, у розділі представлено географічний аналіз якісних показників освіти, а саме результатів складання ЗНО/НМТ за 2020–2024 роки, просторових особливостей залучення учнів до конкурсів Малої академії наук, а також сучасного стану функціонування мережі позашкільних закладів, інституцій фахової передвищої та вищої освіти Чернівецької області.

У четвертому розділі дисертаційного дослідження представлено практико-прикладну складову роботи, спрямовану на просторове моделювання, типізацію та стратегічне прогнозування розвитку інтелектуального потенціалу в умовах децентралізації. Головним науковим результатом цього блоку є розробка та апробація авторського методичного підходу, який базується на математичному методі ранжування (RANK), що дозволило звести різномірні кількісні інфраструктурні параметри та якісні показники громад Чернівецької області в єдину інтегральну рейтингову модель. На основі отриманих індексів здобувачем успішно здійснено просторову типізацію територіальних громад регіону, в межах якої чітко диференційовано «полюси росту» з потужним інтелектуальним середовищем та депресивні прикордонні й периферійні території з високим ризиком деградації людського капіталу. Окрім математичного моделювання, у розділі представлено глибокий аналіз трансформаційного впливу воєнно-політичних факторів на освітні траєкторії, міграційну поведінку молоді та кадрове забезпечення мікрорегіонів. Завершується розділ формулюванням комплексних, диференційованих рекомендацій та стратегічних інструментів (зокрема через механізми міжгромадньої кооперації та створення освітніх кластерів) для органів місцевого самоврядування щодо подолання просторових диспропорцій та стимулювання ендогенного розвитку інтелектуального потенціалу Чернівецької області.

Дисертація Миронюка С.В. є завершеним, логічно побудованим науковим дослідженням. Усі розділи пов'язані єдиною дослідницькою концепцією, а висновки логічно випливають із результатів аналізу.

**6. Наукова новизна наукового дослідження.** Наукові положення, розроблені дисертантом, та їх новизна полягає у тому, що:

*вперше:*

1. Здійснено комплексний суспільно-географічний аналіз просторових особливостей формування, відтворення та використання інтелектуального потенціалу територіальних громад Чернівецької області;

2. Обґрунтовано та апробовано методичний підхід до інтегрального оцінювання інтелектуального середовища громад із використанням методу ранжування ();

3. Проведено типізацію територіальних громад регіону за рівнем розвитку інтелектуального потенціалу з виокремленням полюсів росту та депресивних периферійних територій;

4. Оцінено трансформаційний вплив воєнно-політичних ризиків на освітні траєкторії та кадровий потенціал мікрорегіонів;

***удосконалено:***

1. Науково-поняттєвий апарат через трактування категорії «інтелектуальний потенціал територіальної громади» як чинника ендегенного розвитку та територіальної конкурентоспроможності;

2. Систематизацію факторного поля формування інтелектуальних ресурсів із виділенням шести профільних груп для суспільно-географічного аналізу;

***отримали подальший розвиток:***

1. Теоретико-методологічні засади дослідження центр-периферійних диспропорцій у забезпеченні населення послугами середньої, позашкільної та професійної освіти;

2. Прикладні інструменти регіональної політики щодо нівелювання просторової нерівності освітніх можливостей у гірських та малонаселених громадах.

Важливим аспектом та показником завершеності в цілому дисертації є відповідність загальних висновків поставленим завданням роботи.

**7. Дотримання принципів академічної доброчесності.** Робота виконана із високим рівнем дотриманням принципів академічної доброчесності; а саме коректне цитування праць попередників (зокрема в галузі просторового планування та регіоналістики) підтверджує належну дослідницьку культуру автора, а ретельний аналіз матеріалів не виявив жодних ознак фабрикації, фальсифікації чи академічного плагіату.

**8. Дискусійні положення, зауваження та побажання рецензента.** При загальній позитивній оцінці змісту та заверленості дисертаційної роботи, вважаємо за доцільне висловити певні міркування та запитання щодо окремих положень дослідження:

1. У другому розділі дисертації здобувач обґрунтовує шестикомпонентну систему чинників формування інтелектуального потенціалу, окремо наголошуючи на вагомості інституційно-управлінської групи (бюджетна політика, стратегічне планування). Разом із тим, аналіз змісту наступних розділів свідчить про те, що основна увага зосереджена переважно на аналізі наявної інфраструктури та результативності навчання (ЗНО/НМТ, МАН). У зв'язку з цим виникає запитання: чому в роботі не знайшлося детального відображення дослідження ефективності саме управлінських

команд громад (наприклад, наявності локальних програм підтримки молодих вчителів, грантової активності громад)? Адже, як зазначає сам автор, за подібних стартових умов саме інституційні чинники визначають реалізацію потенціалу.

2. Одним із центральних аналітичних блоків третього розділу є вивчення результатів ЗНО/НМТ за 2020–2024 роки. Автор робить вкрай глибокий і тривожний висновок про катастрофічний стан із природничо-математичною підготовкою (низькі середні бали, високий відсоток неподолання порогу з математики), що загрожує STEM-компоненті регіону. Проте, попри задекларований геопросторовий підхід, у роботі дещо схематично представлено порівняльний аналіз причин цього явища в розрізі конкретних громад. По-перше, які саме локальні чинники (дефіцит профільних кадрів, відсутність кабінетів фізики/математики чи специфіка розселення) зумовили найбільш критичні показники з математики у периферійних громадах? По-друге, потребує ширшої аргументації теза про роль позашкільної освіти: у яких саме громадах-осередках позашкілля спроможне компенсувати цей гуманітарний ухил і виступити драйвером STEM-розвитку?

3. У четвертому розділі дисертації значна увага приділяється побудові інтегральної рейтингової моделі за допомогою методу ранжування (RANK), що, безумовно, є позитивним методичним кроком. Проте опис процедури зведення різнорідних індикаторів у єдиний індекс потребує суттєвих уточнень та викликає низку запитань: враховуючи, що до системи показників включено як кількісні (кількість закладів), так і якісні параметри (середній бал НМТ, частка осіб з вищою освітою), виникає питання щодо методики зважування цих індикаторів. Чи всі показники мали однакову вагомість при розрахунку фінального рангу, і чим обґрунтовано такий вибір? Який вид нормування чи ранжування було застосовано для уникнення спотворень через різний масштаб громад (наприклад, порівняння величезної Чернівецької ТГ з малонаселеними гірськими громадами)? Які показники середньоквадратичного відхилення зафіксовані всередині виділеного «середнього сегмента» рейтингу, де опинилася більшість громад? Це питання є принциповим, оскільки випадкові коливання одного з індикаторів (наприклад, успішний виступ одного учня на МАН у малій громаді) могли суттєво змінити позицію громади в загальному рейтингу.

4. Окрему увагу в контексті апробації результатів ГІС-моделювання привертає якість та методика оформлення авторських картографічних творів (всього у роботі представлено 16 авторських картосхем). Аналіз представлених матеріалів дає підстави для наступних дискусійних зауважень. Щодо композиції та масштабування: частина авторських картосхем у розділах 3 та 4 характеризується надмірною генералізацією або, навпаки, переважаністю елементами через значні контрасти у площі громад. Наприклад, для покращення читабельності дрібних геооб'єктів приміської зони Чернівців доцільно було б використовувати картографічні врізки більшого масштабу.

Зазначені зауваження мають переважно дискусійний і рекомендаційний характер, не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, а радше окреслюють можливі напрями подальшого поглиблення дослідження соціальної інфраструктури територіальних громад Чернівецької області.

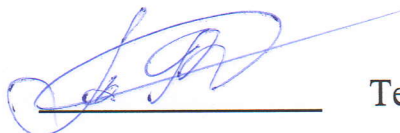
### 9. Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація Миронюка Станіслава Васильовича на тему: “Географічні особливості формування інтелектуального потенціалу громад Чернівецької області”, яка представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 10 – Природничі науки, спеціальності 106 – Географія, є самостійною закінченою науковою працею, яка має практичне значення, містить актуальні та нові розробки.

Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р. “Про затвердження Вимог до оформлення дисертації” (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки №759 від 31.05.2019 р.) та “Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії” затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р., № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 341 від 21 березня 2022 р., № 502 від 19.05.2023 р., №507 від 03.05.2024 р.), а її автор – Миронюк Станіслав Васильович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю – 106 Географія, з галузі знань 10 – Природничі науки.

#### Рецензент:

кандидат географічних наук, доцент,  
доцент кафедри економічної географії та  
екологічного менеджменту  
географічного факультету  
Чернівецького національного  
університету імені Юрія Федьковича



Тетяна ЄМЧУК

Підпис Ємчук Т. засвідчую  
Учений секретар Чернівецького національного  
університету імені Юрія Федьковича  
Сирівська І.  
"21" червня 2024

